
Finestreries

per Josep Carner*

PREFACI. UNA PROPOSICIÓ

Una bella ordenació del antics volia que a banda i banda de les finestres hi hagués aquells seients (per a les cases bones, de pedra picada) que hom anomenava festejadors. La mateixa invenció plaent podrà servir-nos a vós i a mi per a l'amistat. Així salvarem, potser, una felix troballa arquitectònica del desús. Les parelles amoroses, diuen els experts, ja han perdut l'antiga casolania controlada; la tan relativa i precària intimitat d'ésser un pam més amunt i uns quants pams més enllà del ròdol de doctes barons i dames saonades és substituïda per una gosada companyonia a l'aire lliure, i les roses que Venus ama s'esbadellen en desimbolta llunyania de les desades pomes i flor d'espígol. Però que encara aquest indret de la casa ens sigui dolç. Ha estat, professionalment, l'indret de la mitja veu; això, si altre no, ens escaurà de retenir. El món és ple de presses i de fresses, i en la ràpida versatilitat de les sensacions hom desatén el lleure savi que consent i qualifica les voluntats. D'aquestes, l'amistat és la més espiritual. Però sempre m'he malfiat de les amistats de penya, a la qual ningú no negarà el lleure. Mal ús del lleure, tanmateix, és de cridar. Cal encara la mitja veu, que tant «afavorien els festejadors». Potser la mitja veu fou inventada com una precaució. Però pel fet d'ésser tan poc distant del món leg interior, s'ha tornat una mena d'intensiu, en els contrastos de l'emissió

* Josep Carner va començar, el 24 de juliol de 1931, una secció fixa a la primera pàgina de «La Publicitat» amb el títol de *Finestreries*. Ultra el comentari d'actualitat, la secció va acollir molts dels poemes que posteriorment van ser aplegats a *La primavera al poblet* (1935) i uns quants apòlegs que mai no van arribar a ser recollits en volum. Els textos que publiquem provenen d'aquesta secció: *Són: Prefaci. Una proposició* (5-vii-1932), *D'un enutjós* (26-viii-1931), *Escola espartana* (9-ix-1931), *A l'estil de balada* (3-iv-1932), *Els dos previsors* (19-iv-1932), *Me'n vaig* (8-ix-1932) i *La insabuda bellesa* (9-x-1932) (J. CASTELLANOS).

de la veu; i en els intercanvis, que en recomanen l'hàbit, una mena de llengua més personal i més delicada.

Més enllà de la finestra es formen, passen o es trasmuden tota mena d'imatges. Vós i jo serem com dos espectadors en una llotja. No ens mancaran pas incentius, primers punts d'atenció, que girarem en acabat als nostres esperits. Perquè baldament una filosofia sostingui que tota finestra és una il·lusió, vós i jo sabem (per mica que haguem retingut les memòries essencials del nostre viure primicer) que devem a la finestra el sentit de la nostra identitat, fogar com és ella de llum i atri del divers inassolible.

I si us és grat de venir gairebé cada dia a passar una estona al davant meu, jo estaré sempre per a vós i parlarem de tot i de qualsevol cosa, no pas abocats a la finestra com fa la noia finestrera

(Vinya prop de camí,
camí prop de riera
i noia finestrera
solen tenir mal fi).

sinó recerats en una finestra; no pas per fer-vos veure sinó per veure i, d'una certa manera quieta, viure. Això ens recomana el seny; i, altrament, per a fer com aquella, jo, almenys, de nosaltres dos, em reconec de no fer prou goig.

D'UN ENUTJÓS

A Guide to Boring és el títol d'un assaig d'Hilari Belloc, on he trobat una veritable perla. Belloc hi vol ensinistrar a qui deliberadament es proposi d'ésser enutjós, a qui desitgi d'infligir tedi als seus enemics. Aleshores explica com ha d'ésser la taba ideal destinada a un tal objecte. Però, abans d'acabar el seu estudi informal, Belloc discorre sobre la manera de contrarestar les defenses de l'ateriat. I en aquest indret diu que un elevat funcionari inventà, fa cosa de trenta anys, una subtilíssima i eficacíssima forma de defensa, la qual consisteix a escoltar l'enutjós fins que ha fet passar la seva, i a assumir en aquell punt un aire de completa abstracció, i després d'això demanar per què no continua.

Però no sé pas com jo hauria pogut aplicar (fins i tot si se m'hagués acudit) aquesta admirable defensa en el cas, que em ve a la memòria, d'un enutjós conegut meu.

Va haver-hi un temps, a la meua vida, en la qual un amic, cada tres per quatre, venia a casa meua en havent sopat. La seva assiduitat no era pas maquina: li traspuava ben bé a la cara la sollicitud afectuosa. El seu propòsit era, ben cert, de recalcar-me l'entenent de la seva adhesió cordial. Cada nit seia al mateix lloc i s'acostava al mateix cendrer. Artista i curiós de les disciplines intel·lectuals, de vegades desplaçava una flor del gerro o bé tafanejava lleument, discretament, un llibre nou. Aquestes confiances delicades m'aixemoraven el cor de gratitud responedora. Estàvem plegats una, dues, tres hores. De vegades esmerçàvem aquest temps donant una llarga volta per petits carrers delitosos de cases guarnides de jardins. Ell no es cansava mai de prodigar-me la més exquisida deferència. Però tenia una particularitat, i és que, llevat d'una «bona nit» o d'un «com ho tenim», pronunciats bell punt em veia, mai no deia una paraula més. De moment semblava que fos com si aquell esforç l'hagués exhaurit, però el miràveu i el vèieu certament animat i fresc com una rosa. Animat, però no pas abellit. A escoltar-me sí que sempre feia un. I com

que no era pas més tímid que un altre, no compto pas que es passés la nit en un petit combat interior sobre quina fóra la millor manera de rompre el glaç. I, altrament, li posava paranys per a fer-lo enraonar, però la reacció més explícita que vaig determinar-li fou un cert alçament de celles suaument neguitós.

I jo, pobre de mi, ¿què volíeu que fes, al capdavant, sinó enraonar? Quan provava de callar, veia que ell s'entrístia i judicava malencòlicament que la conversa dequeia. Però no us creguéssiu pas que tot allò comportés per a mi un gaudi de complaença o d'autosatisfacció. No fou sinó una lliçó, cada dia més punyent, d'humilitat. Em vaig cansar, a la llarga, de sentir-me. Sense tenir-hi cap culpa, l'enutjós era jo. Havia anat descabdellant una oratòria de paràgrafs massa llargs. Tendia al deixatament. De vegades cometia l'error inexcusable de repetir-me. I m'anava aplanant la sensació horrible que no hi havia ningú més i que totes aquelles coses me les monologava —prova encara més cruel que la de l'altra època de la meua vida en la qual el meu barber cada dia em citava amb elogi, per peces menudes, l'article de fons del meu diari, que jo mai no em vaig veure amb cor de confessar-li d'haver escrit.

I bé: no vaig tenir més defensa, contra mi mateix, que la de decidir-me a callar, jo també. I enyoro encara aquell amic, que no cal que digui que es prengué el meu determini ingrat com una intimació de ruptura...

ESCOLA ESPARTANA

Un vell i un noi, sud-americans, passen cada dia pel meu carrer. El vell, vestit de gris de cap a peus, camina gronxant-se una mica; de temps en temps afalaga una perla que duu a la corbata; de reüll es mira als miralls de les botigues; i de vegades, amb una pinteta de nina s'ajusta el breu bigoti blanc, o porta als badius, ofesos per algun baf, un mocador de seda evidentment perfumat.

El noi arrossega o conté un fox jove: és un minyonet secardí d'un bru pàllid que mastega xiclets i diu insolències (en castellà, que ací no entén ningú) a tota la gent que passa; té una veu estrident, i una tirada d'ulls alternativament murriesca i atediada.

Passa una criada.

—*Mire la china sucia!* —diu el noiet.

Ara un senyor com un Sant Pau, amb una barbassa.

—*Chancho piojento!* —fa la criatura.

—*Fifito* —diu l'avi enriolat—, *no sea leso*—. La seva veu és prima, infinitament dolça i modular amb una cantarella d'infinita manyaguèria, aturant-se recosament en algunes vocals.

—*Cállese el viejo!* —diu el noi amb un espinguet de revolta, i picant de peus.

En aquell moment el fox se li escapa, i va a una botiga del davant on era estirat, per a deixondir-se sobtadament, un danès esfereïdor, que es podria empassar el fox com una píndola. El canic, temerari, el borda; pren embranzida cap a aquell atleta, amb estremiments de furor, i prova de fer-li un set. El danès se li tira al damunt, com una allau enorme, i li venta mossegada; el fox fa un grinyol agut i recula, però no es dóna, i voldria tornar-hi. El minyonet corre a salvar l'incaut. Aleshores m'adono que es tracta d'una gosseta.

—*Zulema!* —fa el minyonet.

—*Fifito, m'hijito* —diu el vell, en una mena d'infinítament oscil·lant melodia de Bellini—, *dejala no más, que se haga hombre!*

A ESTIL DE BALADA

Heu estat mai a Uagadugú? És la ciutat de Morho Naba, el rei més poderós que cap, el rei Mossià. El rei porta un casquet brodat; només que posésiu aquell casquet damunt d'un pal i el decantéssiu cap a ells, fugirien els seus enemics, tremolosos, amb un espaordiment enlluernat.

Walter Mittelholzer, un home pàl·lid que vola pel cel amb unes ales emmanllades, i que imita el rondinament d'un tro que s'hi envicia, va davallar a Uagadugú. Ell veié el rei Morho Naba, el rei més poderós que cap, en el seu palau magnífic, tot de fang eixugat per un sol terrible, crinera incandescent del gran lleó. I Mittelholzer contà la *geiria* de Morho Naba. Qui la sabrà, coneixerà prou bé com la pau del món no és sinó provisòria.

Cada matí, a les set, una canonada fa trontollar Uagadugú. Aquell és un senyal que el rei es lleva, que es posarà un vestit del color del foc i sortirà del palau. Ja el seu cavall, guarnit a posta, un cavall que correria, si calgués, més que no el desig. Mireu, si goséssiu, el rei: ningú davant d'ell no pot alçar profanament la veu: els ulls s'acalen, les cames se seguen.

El rei crida, dalt del cavall, amb un gran malcarament:

—Vull anar a La!

Anar a La! Això vol dir que li garfeix les entràmenes el desig de fer la guerra als enemics. Que vol adollar-se, ara mateix, en rius de sang.

Aleshores, cada matí, un gran paladí se li atansa i li diu, en veu baixa, vacil·lant: —Oh rei, vulgueu manar que desensellin el cavall: ja hi anireu demà!

En sentint-ho, no hi ha baró terrible del seguiment del rei, o servent duent-li les armes, que no es postri. Tot el pati del palau, escombrat, hi guanya condícia.

És aleshores que el rei esdevé encara més terrible. Descavalca, sí, però s'allunya tot fulminant malediccions esgarrioses contra els covards que li fan ajornar el seu deure ni que sigui per unes quantes hores, i consenten al món aquell poc de respir, i una vaga idea blasfema que ell s'hi arronsi.

APÒLEG DELS DOS PREVISORS

Era al bell cor de la mar i en temps de calamarsa: dies terriblement magnífics. El veler, plantificat en aquella nyonya ardent, semblava algun estaquirot de terra ferma: debades tot, en la seva forma esvelta, parlava de ferir l'aire, d'esquinçar l'aigua, d'anullar la distància: allí el vèieu, deixat de la mà de Déu, voltat d'un cercol d'horitzons perfectes, sense màcula. Tots els vents eren a jóc.

Mínvaven els queviures. I l'aigua dels barrils. Consumits en llur coratge, els homes es desavesaven de parlar. I si alguna cosa es deien era bescanviant —ells un dia tan errívols, de sostre mai igual, de parets esquitlladisses— la mirada aplanada dels presoners.

El patró considerava un nou escurçament de racions. I de nit, tot fumant el seu xibuc que li condormia una mica el talent, es prometia una nova cacera de rates; aquestes desvergonyides, atrapaven fins el bescuit de l'home que girava el cap, cridat d'algun altre.

Però el contramestre —era un homenet vell, i carregat d'estranyes recordances i confidències de totes les latituds—, en l'endemig en cavillava una altra. Aquella nit deixaria aigua en un cossi, a la bodega, perquè hi beguessin les rates. No pas per enterniment per aquelles bèsties remaleïdes, que duen la ira de Déu al dentat i la malícia del diable en llurs badius... Més aviat per por. Quin trauc no podia obrir una rata a còpia de rosegar en la desesperança de la set? I els barrils primejaven... Mireu quina enderga —va botzinar gairebé només de part de dins—, que per viure sempre hagueu de deixar viure ni que sigui amb mala voluntat! Però vosaltres beureu, petites; així us escanyéssiu! Ja us dic jo que beureu.

ME'N VAIG

Cal que me'n vagi, estic a punt d'arrabassar-me a aquesta ciutat on he viscut més de cinc anys. En aquests moments no la veig, em sembla, gaire normal. Els seus arbres han perdut un pensament de frescor, ha colpit els seus carrers una sobtada indiferència de vianants i de pintoresc. Els monuments revelen amb una mena d'hostilitat un tret i altre d'allusiva lletjor. El banc dels jardins de l'antic cementiri em diu: —Estic enllardat, ple de molles: passa, vés!— En les avingudes tan polides el vent troba manera d'agitar una pols de qui sap quines caducitats. Núvols baixos malhumoren el cel. No he trobat cap amic: igual que si vaguessin d'eixir; només m'ha parlat un anglès i després un alemany demanant-me per on s'anava a tal lloc, com si aquesta ciutat fos tan estranya! Després m'he adonat de diversos que miraven l'hora al rellotge, com si tinguessin por de fer tard. Tota la ciutat pren un petit aire desavinent i febrós d'estació de ferrocarril. I les cases velles tenen tirats d'abandonades i les cases noves sembla que encara no estiguin ben bé a punt, o que siguin només que provisòries. He provat de llegir i no puc seguir ben interessat el que llegeixo, i em sento una curiosa inseguretats a l'estómac... Badallo.

I voldria saber això, francament: si és que la ciutat m'és compassiva i aleshores, ja que l'he de deixar, es fa la lletja, la que no val la pena; o bé si és una coqueta sense cor i sabent que ja és inútil que cerqui d'embadalir-me, sembla tot de cop somorta perquè ha apartat la mirada de la meua mandra amb intervals de defici, dels meus ulls atuits per la remoció dels atuells domèstics, del meu caminar com si l'abandonat fos jo, de la meua absurda supervivència desqualificada, com de ninot sortit d'una vella il·lustració de sala d'espera a casa del dentista.

LA INSABUDA BELLESA

El temps fa la seva millor cara. I tothom ja és fora: tothom, vull dir, del barri de la platja i de les casetes trencadisses, enjardinades, a mig aire del turonet. El Casino, que devia haver estat una mena d'antre màgic, ple de bogeria, d'estrèpits, de llum esclatant, d'intoxicació i de terrabastades de l'atzar, ara treballa com a cinematògraf un dia a la setmana (sis dies no, un dia sí), en combinació amb l'horari hivernenc del tramvia de la platja. El gran hotel, amb les seves cinc-centes cambres, tancat i barrat, de nit gairebé fa basarda. Les darreres hortensies rovellades s'han tornat una mena de boles de coure, diríeu

que veieu com els rosers es comencen d'engorronir; aquesta bella liliàcia¹ que en alguns indrets de parla anglesa hom anomena «baioneta espanyola» es gloria del seu pomell altívo! de flors exquisides —i esquerpament guardades—, on trobeu, si sou fins d'olfacte, una insinuació de taronja; però les dàlies, suara coquetes d'envelat, estan ben dades i beneïdes; i, la veritat, ja fan més goig els horts que no pas els jardins on fumaven soles en pijama, i ancians jugaven amb el jo-jo, i embalums pintats de *stars* de cinema xisclaven de nit amb el pretext d'alguna bestioleta o altra, i els elements seriosos discutien apassionadament les jugades de bridge de les darreres setmanes, tot escoltant els discos de tangos transmesos per la potent emissora de Nijni-Novgorod.

El temps fa la seva millor cara: s'ha deixat de passades de fred, de tongades de flama viva, de pluges cançoneres, de tamborinades, i d'aquell desig, tot plegat, com de desconcertar i de desplaure amb l'imprevist. Per a mi és que ara l'estiuejant, aquesta incongruència amb el paisatge, ja és eliminat. La gent de mar, amb aquell encantament als ulls, són encara la mar; els pagesos, reminiscents de les soques i dels solcs, són encara la terra. Ells no malmeten res, i el paisatge se'n refia. Es dona, indistint d'ella, amb tota sa bellesa. Hi ha postes que tot el cel és un topazi. De dies, de cap a cap del dia, la serenitat és tan gran, que entona el mateix patètic de la nova varietat i la tendresa universal de les colors. Res de més delitós, de nits, que, amarada d'olor de xuclaments² i de pinassa torrada, de deixes de blat o de fens i de fondals boscosos, aquesta frescoreta incipient, i, tot i els camins solitaris, encara circumspecta.

Mai el món no ha estat tan harmoniosament ric, tan quietament magnífic. Qui ho sabrà mai? Els caçadors, que desapareixen entre la boira matinal, estan massa engegats per llur febre vanitosa de carnatge; els conradors calculen sobretot els averanys, els signes de venidores calamitats i clemències. No manca pas gent sensible: el cap d'estació pensa just sobre Mauriac; l'apotecari coneix el «Bolero» de Ravel (és bo, diu, però es veu que l'autor no sabia pas com acabar-ho); hi ha una malalta estrangera, que ningú no coneix i que té uns ulls manyacs, com de viure de puntetes. Però ni aquesta gent no arriben pas a la perfecció de la manera estàtica; deuen tenir cabòries, o bé recances. No saben despullar-se l'ànima, com s'ha despullat la bellesa del paisatge. No saben desentaforar el diví. Ni jo tampoc, per més que se m'acudin unes quantes paraules que me'n donin la il·lusió. Ni n'hi hauria prou d'inundar-se de part de fora d'aquesta pau magníficament, tot ajagut en un esquei. Caldria renovellar-s'hi l'esperit. I en acabat, simplement, mòdicament, secretament, seríem olímpics. Però potser, ben mirat, el temps és tan bell perquè no és del tot per a ningú, i els seus dons no tenen la limitació d'haver d'ésser compresos, ni l'angúnia d'haver d'ésser cotitzats. Convindrà que, per no destorbar res, faci el paperot, i doni entenent de no haver-me'n adonat gens.

1. «Lilàcea» al text.

2. «xuclaments» al text.